

Søskøjteløber *Aquarius paludum paludum* (Fabricius, 1794) (Hemiptera-Heteroptera: Gerridae) under fortsat spredning i Danmark

Jakob Damgaard

Damgaard, J.: Continuing dispersal of the water strider *Aquarius paludum paludum* (Fabricius, 1794) in Denmark.

Ent. Meddr 78: 59-62. Copenhagen, Denmark 2010. ISSN 0013-8851.

The large water strider *Aquarius p. paludum* (F. 1794) is expanding its distribution range in most countries in northwestern Europe. In Denmark, *A. p. paludum* was until quite recently known only from a few lakes in northeastern Zealand from which it extirpated around the turn of the last century. Shortly after, in 1998, a new population was discovered in southern Jutland, and since then numerous populations have become established in different parts of the country. This study lists these new records of *A. p. paludum* and shows that the range expansion in our neighboring countries is reflected in Denmark.

Jakob Damgaard, Laboratoriet for Molekylær Systematik, Botanisk Have og Museum, Sølygade 83, Opg. S, 1307 København K.

Den store og iøjnefaldende søskøjteløber *Aquarius paludum paludum* (Fabricius, 1794) har haft en uforudsigelig tilstedeværelse i Danmark siden, den første gang blev rapporteret af Jensen-Haarup (1912: 298) fra "Ruderhegn" ved Holte i Nordsjælland. Det oprindelige findested i Rude Skov var Løgsø, og arten blev i løbet af forrige århundrede registreret adskillige gange fra denne sø samt fra nærliggende grøfter og småvande. I 1968 blev arten tillige fundet på Agersø ca. 1 km. nord for Løgsø, mens det eneste fund udenfor Rude Skov var en nymfe fundet på Store Gribsø i 1970 (Damgaard & Andersen, 1996). Søskøjteløbers opræden på Løgsø og Agersø var stærkt svingende igennem årene og kunne variere fra hundredvis af individer til få eller slet ingen i løbet af en kort årrække. Men fra 1993 blev ingen nye observationer gjort på Løgsø, og det sidste eksemplar på Agersø blev set i 1997. Imidlertid blev arten fundet på Vedsted Sø i Sønderjylland i 1998 og på den nærliggende Rybjerg Sø i 1999 (Damgaard *et al.*, 2000). I 2003 blev søskøjteløber registreret fra endnu en sø i Sønderjylland (SJ: Nørremose ved Skærsø, 16.viii.2003, langvinget han, R. Bygebjerg, Statens Naturhistoriske Museum (SNM), og nu dukkede arten også op på øerne (NEZ: Utterslev Mose, 11.v.2003, langvinget hun, J. Damgaard leg., SNM; LFM: Møn, opstemmet sø ved Liselund Slot (1.x.2003, 2 langvingede og 2 kortvingede hunner, J. Damgaard leg., SNM). Senere blev søskøjteløber rapporteret fra Sydsjælland (SZ: Holmegårds Mose, 23.x.2006, 2 hanner 2 hunner, R. Merrit leg., heraf en langvinget hun på SNM (meldt på mosens hjemmeside <http://www.holmegaard-mose.dk>), og et besøg på lokaliteten viste, at arten fandtes på flere større og fysisk adskilte tørveskær (SZ: Holmegårds Mose, 14.x.2007, 4 langvingede hanner, J. Damgaard, SNM). Yderligere fund af arten er siden meddelt fra hjemmesiden www.fugleognatur.dk herunder de første fund fra Bornholm (B: Ravnekær i Almindingen: 28.v.2008, 5 voksne observeret (heraf en langvinget han på SNM), L. Iversen; B: Borgesø i Almindingen: 8.v.2009, 3 voksne observeret, M. Holmen) og Østjylland (EJ: Kalgård Sø ved Silkeborg: 17.vii.2009, 10 voksne observeret, L. J. Grønbjerg; EJ: Snabe Igelsø: 22.vi.2009, 2 voksne observeret, L. J. Grønbjerg). Endelig meldtes et eksemplar fundet

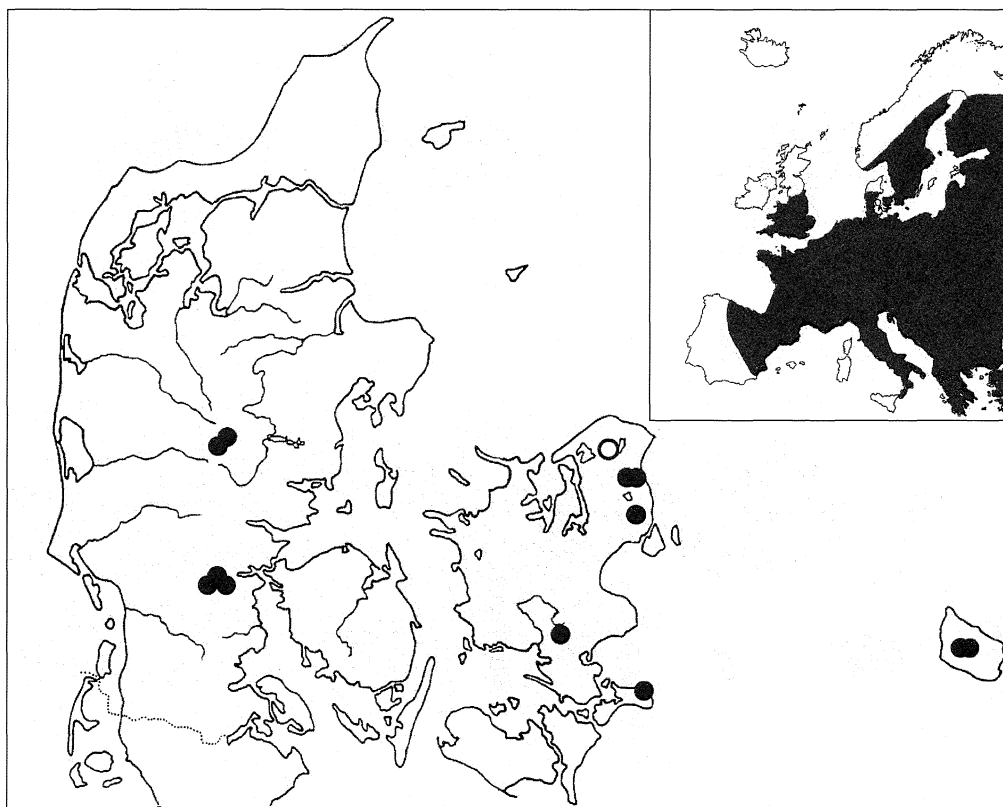

Fig. 1. Fund af *A. p. paludum* i Danmark. Lukkede cirkler repræsenterer nye fund fra efter år 2000, mens den åbne cirkel repræsenterer et ældre fund. Det indsatte kort viser artens udbredelse i Europa (efter Damgaard & Andersen, 1996: Fig. 13). Records of *A. p. paludum* in Denmark. Closed circles represent records reported after 2000, while the open circle represents an older record. Inserted map shows the species' European distribution (modified from Damgaard & Andersen, 1996: Fig. 13).

i en kælderhals ved Nærum i Nordøstsjælland (Fig. 2). De fleste fund af søskøjtøløber herhjemme er fra større og relativt næringsfattige søer, så fundene fra Nærum og den stærkt næringsbelastede Utterslev Mose skabte interesse for at undersøge, hvorvidt arten atter var permanent tilstede i Nordøstsjælland. Forfatteren har de senere årtier i forbindelse med atlasprojektet over danske vandtæger, hvoraf en foreløbig status findes i Damgaard (1997), gentagne gange besøgt tidligere eller potentielt egnede levesteder i området, bl.a. Bøllemosen i Jægersborg Hegn, Agersø og Løgsø i Rude Skov samt Store Grib Sø og andre søer i Grib Skov, men hidtil uden nye fund af søskøjtøløber. Et besøg i Rude Skov i efteråret 2009 afslørede imidlertid mindst 20 individer i den nordvestlige ende af Agersø, hvoraf tre blev indsamlet (23.x.2009, 2 kortvingede hanner, han i 5. nymfestadium, SNM), mens en tur rundt om Løgsø samme dag var uden resultat.

Søskøjtøløbers opdukken på levesteder over det meste af landet, hvoraf flere har været velbesøgt af entomologer igennem en lang årrække, tyder på, at arten har undergået en spredning igennem de seneste årtier. En lignende spredning er blevet påvist i Holland (Nieser & Wasscher, 1986), Storbritannien (Brooke & Nau, 2007) og Sverige (Nilsson, 2002; Jeppson & Nilsson, 2004), og arten er desuden genfundet i Luxembourg (Gerend,

Fig. 2. Langvinget hun af *A. p. paludum* fundet nederst på væg i en kælderhals i Nærum, Nord-sjælland (16.ix.2009). Dyret havde sandsynligvis sat sig for at overvintre, men fløj væk da den blev forstyrret (Foto: R. Ahlburg). Macropterous female *A. p. paludum* found on a cellar wall close to the floor in Nærum, northern Zealand (16.ix.2009). The specimen was probably entering hibernation, but took flight when disturbed (Photo: R. Ahlburg).

2006). I det sydlige Sverige er arten almindelig og talrig på større, næringsfattige søer omkranset af nåleskov, og med den geografiske nærhed imellem Danmark og Sverige kunne det tænkes, at dyrene er fløjet hertil østfra. Tidligere undersøgelser af mitokondrielt DNA fra flere europæiske populationer viser imidlertid, at de svenske bestande har en enkelt fælles haplotype, der er forskellig fra såvel den oprindelige bestand i Agersø samt fra de hidtil undersøgte eksemplarer fra Vedsted Sø (Damgaard & Zettel, 2004), og genindvandringen er derfor sandsynligvis sket sydfra. Genetiske undersøgelser af flere bestande både i Danmark, Sverige, England og resten af udbredelsesområdet er undervejs og vil give flere oplysninger om artens overordnede populationsstruktur, samt hvorfra nyindvandringen til Danmark er sket (Damgaard, upubliceret).

Tak til

Ruth Ahlburg, Rune Bygebjerg, Lars Jørgen Grønbjerg, Mogens Holmen, Lars Iversen, Robert Merrit og Søren Tolsgaard takkes for oplysninger om nye fund af søskøjteløber. Afdelingsleder dr. phil. Børge Schjøtz-Christensen og fru Kit Schjøtz-Christensen Mindefond takkes for fortsat støtte af atlasprojektet over de danske vandtæger.

Litteratur

- Brooke, S. & B. Nau, 2007. Identification & habitat of *Aquarius paludum* (Het.: Gerridae). – *Het News, newsletter of the UK Heteroptera recording schemes* 2.nd series 2009: 11.
- Damgaard, J., 1997. De danske vandtæggers udbredelse og status. – *Entomologiske Meddelelser* 65: 49-108.
- Damgaard, J. & N. M. Andersen, 1996. Distribution, phenology, and conservation status of the larger water striders in Denmark. – *Entomologiske Meddelelser* 64: 289-306.
- Damgaard, J., V. Mahler & N. M. Andersen, 2000. Skøjteløberen *Aquarius paludum* (Fabricius) fundet i Sønderjylland. – *Entomologiske Meddelelser* 68: 63-65.
- Damgaard, J. & H. Zettel, 2004. Genetic diversity, species phylogeny and historical biogeography of the *Aquarius paludum* group (Heteroptera: Gerridae). *Insect Systematics and Evolution* 34: 313-328.
- Gerend, R. 2006. *Micronecta scholtzi* (Fieber, 1860) new to Luxembourg. With new records of three other rare aquatic heteropteran species (Insecta, Heteroptera). *Bull. Soc. Nat. luxemb.* 106: 63-65.
- Jensen-Haarup, A. C., 1912. Tæger. *Danmarks Fauna* 12: 1-300.
- Jeppson, T. & A. Nilsson, 2004. Nya fynd af skraddara från Norrland. *Natur i Norr* 23(1): 49-50.
- Nieser, N. & M. Wasscher, 1986. The status of the larger waterstriders in The Netherlands (Heteroptera: Gerridae). *Entomologische Berichten* 46: 68-76.
- Nilsson, A.N. 2002. På vattenhävning i Sleian. *Natur i Norr* 21(2): 97-99.